

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

Tasakaalustamatus sotsiaalkaitstes üldiselt ja konkreetsetult uute töövormide ja ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate puhul

(omalgatuslik arvamus)

(C/2025/106)

Raportöör: **María del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Nõustajad	Anna KWIATKIEWICZ (I rühma nõustaja) Cristóbal MOLINA NAVARRETE (II rühma raportööri nõustaja)
Täiskogu otsus	15.2.2024
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2 – omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.10.2024
Vastuvõtmine täiskogus	23.10.2024
Täiskogu istungjärk nr	591
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/ erapooletuid)	140/13/51

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tuletab meelde, et Euroopa Liit ja liikmesriigid on peale tööhõive kõrge taseme ning paremate elu- ja tööttingimuste edendamise võtnud eesmärgiks piisava sotsiaalkaitse arendamise (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 151), pidades silmas sotsiaalseid põhiõigusi, nagu need on määratletud Euroopa sotsiaalhartas. Samamoodi tunnustatakse Euroopa sotsiaalõiguste samba 12. põhimõtet, et töötajatel on õigus piisavale sotsiaalkaitsele, sõltumata töösuhte liigist ja kestusest, sealhulgas võrreldavatel tingimustel ka iseenda tööandjatele.

1.2. Komitee nendib Euroopa Komisjoni hiljutise aruandega kooskõlas, et kõige konkurentsivõimelisema majandusega riikides ja kõige dünaamilisematel tööturgudel, nagu Euroopa Liidu ja liikmesriikide tööturud, on aastakümnete jooksul arenenud nn ebatüüpilised tööhõivevormid. Aruandes kinnitatakse, et ebatüüpilises töösuhtes olevaid töötajaid on Euroopa Liidus üle kolmandiku tööjõust. Seda temaatikat käsitlevate ILO aruannete kohaselt on tüüpiliselt ebatüüpilisele tööle ülemineku põhjused mitmesugused ja neid on üha rohkem, näiteks globaliseerumine, ettevõtete organisatsioonilised uuendused, digiüleminek, sotsiaalse arengu tingimused ning muutused ja puudujäägid töösuhete reguleerimises.

1.3. Komitee tõdeb kättesaadavatel uuringutel põhinevat institutsioonilist konsensust (ILO, komisjon, nõukogu, Euroopa Parlament) lisada ebatüüpiliste tööhõivevormide hulka kõik tööhõivevormid, mis ei vasta tüüpilisele tööhõivele (alluvsuhtes täistööajaga alaline palgatöö), lisades uusi töövorme (ajutine töö; osaline tööaeg; lühiajaline töö; nõudetöö; platvormitöö; varjatud töösuhted; majanduslikult sõltuv või haavatav iseenda tööandja). Kuigi ILO teeb selgelt vahet ebatüüpilisel tööel ja ebakindlal tööel, ei ole ebatüüpilises töösuhtes olevatel töötajatel samasugust kaitsetaset kui tüüpilises töösuhtes olevatel töötajatel, mistõttu ei ole paljudel juhtudel neile tagatud piisavate ja jätkusuutlike hüvitiste kättesaadavus.

1.4. Komitee tuleb meelde, et peaaegu kõik ELi liikmesriigid on ratifitseerinud Euroopa sotsiaalharta (vähemalt 1961. aasta versiooni), mis tähendab, et nad kohustuvad „tagama sotsiaalkindlustussüsteemi toimimise vähemalt sellisel tasemel, mis on vajalik Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeksi ratifitseerimiseks“ ja „püüdma järk-järgult tõsta sotsiaalkindlustussüsteemi taset“, nagu on sätestatud harta artiklis 12 (lõiked 2 ja 3). Seepärast julgustab komitee ELi institutsioone ja liikmesriike oma pädevuse raames ja pärast asjakohasel tasandil peetud sotsiaaldialoogi tagama, et sotsiaalkaitstesüsteeme kohandatakse ebatüüpiliste tööhõivevormidega, selleks et kindlustada inimväärse töö ja elu jaoks piisav ja jätkusuutlik kaetus ja hüvitised.

1.5. Komitee arvates võimaldavad ettepanekud, mis on liikmesriikidele esitatud nõukogu soovitusel, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele, saavutada järgmist (ilma et see piiraks võimalust kaaluda õigusakti koostamist):

- a) piisavad sotsiaalkaitstesüsteemid (ametlikul juurdepääsul ilmnevate puudujääkide kõrvaldamine);
- b) süsteemidevahelised kogunevad või ülekantavad õigused (tegelik kaetus sotsiaalkaitsega);
- c) piisavad hüvitised proportsionaalse panusega (piisavus);
- d) piisav teave õiguste ja kohustuste kohta (läbipaistvus).

1.6. ILO konventsiooni kohaselt on piisavad ja kestlikud sotsiaalkaitstesüsteemid kõigi inimeste elukvaliteedi tagamise oluline tingimus. Seetõttu peab komitee vajalikuks, et liikmesriigid arendaksid riiklike tavadis arvesse võttes sotsiaalkaitstesüsteeme edasi, et need ei keskenduks ainult tüüpilises või ebatüüpilises töösuhtes olevatele töötajatele, vaid kõigile kodanikele, võimaldades neile, kes ei ole võimelised töötama, miinimumsissetuleku, mis hõlmab stiimuleid ja toetusi tööturule tagasipöördumise hõlbustamiseks kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba 14. põhimõttega, tagades igal ajal piisava kaitse ja rahalise jätkusuutlikkuse.

1.7. Edu saavutamise eeltingimusena kutsub komitee liikmesriike üles vaatama põhjalikult ja täielikult läbi sotsiaalkaitstesüsteemide rahastamisallikad, et tagada süsteemide rahaline jätkusuutlikkus ilma töökohtade loomist ohustamata. EL saab liikmesriike selles tegevuses toetada, hõlbustades kogemuste vahetamist riiklike sotsiaalkaitstesüsteemide läbivaatamise/reformi valdkonnas.

1.8. Komitee tunnistab, et peamine vastutus sotsiaalkaitstesüsteemide kohandamise eest majanduse ja tööturu muutustega lasub liikmesriikidel ning vaja on sotsiaaldialoogi. Liit peaks siiski subsidiaarsuse põhimõtte raames tegema suuremaid jõupingutusi, et aidata liikmesriikidel käsitleda peamisi tuvastatud takistusi, et nad saaksid läbi vaadata ja vajaduse korral kõrvaldada kõige olulisemad sotsiaalkaitse valdkonna puudujäägid ebatüüpilise töö korral, tagamaks piisavad ja kestlikud, tüüpilise tööga võrreldavad hüvitised, kahjustamata paindlikkusega seotud eeliseid ettevõtete ja töötajate jaoks.

1.9. Komitee märgib, et Euroopa Liidu Kohus ja liikmesriikide kohtud piiravad võimalust võtta riiklike õigusaktide kaudu positiivseid meetmeid soolise ebavõrdsuse vähendamiseks sotsiaalkaitse valdkonnas. Seetõttu teeb ta komisjonile ja nõukogule ettepaneku reformida direktiivi 79/7/EÜ⁽¹⁾, et seda ajakohastada. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles hindama võimalikult kiiresti direktiivi 79/7/EÜ rakendamist ning vajaduse korral esitama nõukogule ja Euroopa Parlamendile ettepanekuid reformide kohta, mida peetakse kõige asjakohasemaks, et innustada liikmesriike sotsiaaldialoogi raames selliseid lünki tõhusalt kõrvaldama kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikega 4.

1.10. Komitee peab kogemuste vahetamist liikmesriikide vahel üheks lisavõimaluseks, mis aitab edendada parimaid tavasid riiklike sotsiaalkaitstesüsteemide kohandamisel tänapäevaste tööturgudega, millel valitseb lepingute ja lepinguliste suhete paljus (ebatüüpilise töö osakaal on 40 %⁽²⁾), korrigeerides nõnda võimalikku tasakaalustamatust. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles edendama selliseid vastastikuse õppimise võimalusi ning hõlbustama riiklike sotsiaalpartnerite ja komitee osalemist neis.

⁽¹⁾ Nõukogu direktiiv, 19. detsember 1978, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas (EÜT L 6, 10.1.1979, lk 24).

⁽²⁾ Komisjoni aruanne nõukogule nõukogu soovitusel (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta, 31.1.2023, COM(2023) 43 final.

2. Arvamuse taust, eesmärk ja põhielemendid

2.1. Piisava sotsiaalkaitse tagamine kõigile inimestele on osa inimväärse töö kontseptsioonist. Seda kinnitas komitee oma arvamuses Euroopa Komisjoni teatise kohta, milles käsitletakse inimväärset tööd kogu maailmas ⁽¹⁾.

2.2. Euroopa Liidu jätkusuutlik tulevik saab rajaneda ainult kindla konkurentsivõimelise majandussüsteemi ja tugeva sotsiaalse mõõtmekombinatsioonil. Seetõttu toetab komitee sotsiaalkaitse parandamist kõigi inimeste jaoks kui Euroopa sotsiaalmudeli põhilist ja hädavajalikku elementi. Seda soovitatakse Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist käsitlevas arvamuses, et tagada tõhusad, piisavad ja usaldusväärsed sotsiaalkaitsesüsteemid, ⁽²⁾ austades samal ajal riikide erinevaid tavasid ja pädevuse jaotust.

2.3. Komitee tõdeb märkimisväärset üleminekut tüüpiliselt tööhõivevormilt (täistööajaga alaline palgatöö) ebatüüpilistele tööhõivevormidele, millest osa on traditsioonilised (osaajaga, ajutine, lühiajaline töö) ja osa uued (platvormitöö, majanduslikult sõltuv või haavatav iseenda tööandja ⁽³⁾), (ILO, 2016, ⁽⁴⁾ Eurofound, 2017, ⁽⁵⁾ nõukogu, 2019, ⁽⁶⁾ komisjon, 2023 ⁽⁷⁾). Kõiki neid protsesse mõjutavad muutused töömaailmas, makromajanduslikud kõikumised ja kriisid ning regulatiivsed reformid.

2.4. Komitee on juba korduvalt väljendanud oma toetust töötajate, eriti ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate töö läbipaistvuse ja prognoositavuse nõuete karmistamisele ELi ja liikmesriikide õiguses ⁽⁸⁾. Läbipaistvustingimuste hulgas on sotsiaalkaitse.

2.5. Seoses nende muutustega majanduses ja tööturgudel hoiatavad ELi institutsioonid, et kuigi ebatüüpilised vormid pakuvad ettevõtjatele ja inimestele võimalust hallata tööd paindlikult, kujutavad need endast ka ohtu majandusliku ebakindluse tõttu. Nagu komisjon (2023) ja ILO (2016) hoiatavad, võib puudulik sotsiaalkaitse mõjutada ebasoodsalt majandust ja ühiskonda tervikuna, sest see ohustab sisenõudlust, investeeringuid inimkapitali ja sotsiaalset ühtekuuluvust.

2.6. Komitee nõustub nõukogu ja komisjoniga, et sotsiaalkaitsesüsteemide püsiv ebapiisavus ebatüüpiliste tööhõivevormide puhul süvendab lõhet põlvkondade, sugude ja sotsiaalsete rühmade vahel. Võimaliku sotsiaalse ebavõrdsuse peamine põhjus on asjaolu, et ebatüüpilistes tööhõivevormides on ülekaalukalt esindatud noored, sisseerandajad ja naised, mistõttu on just nende rühmade hulgas valdavad ajutine, osaajaga, lühiajaline või katkendlik töö, nõudetöö, nulltunnilepingud jms.

2.7. Sarnaselt ILO ettepanekuga leiab komitee, et ebatüüpiliste tööhõivevormide puhul, sealhulgas iseenda tööandjate, eriti majanduslikult sõltuvate ja haavatavate iseenda tööandjate hulgas, saaks probleeme piisavale sotsiaalkaitsele juurdepääsul vähendada asjakohaste seadusandlike ja mitteseadusandlike reformide, poliitikameetmete ja rahaliste toetuste kombinatsiooni abil, aidates nii otsustavalt kaasa ebavõrdsuse, sealhulgas soolise ebavõrdsuse vähendamisele sotsiaalkaitse valdkonnas ⁽⁹⁾.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Inimväärne töö kogu maailmas“ (COM(2022) 66 final) (ELT C 486, 21.12.2022, lk 149).

⁽²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa sotsiaalõiguste samm – esialgse rakendamise hindamine ja soovitus edaspidiseks“ (omaalgatuslik arvamus) (ELT C 14, 15.1.2020, lk 1).

⁽³⁾ <https://www.ela.europa.eu/sites/default/files/2023-04/Study-on-the-extent-of-dependent-self-employment-in-the-EU.pdf>.

⁽⁴⁾ <https://www.ilo.org/publications/non-standard-employment-around-world-understanding-challenges-shaping>.

⁽⁵⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2017/non-standard-forms-employment-recent-trends-and-future-prospects>.

⁽⁶⁾ ELT C 387, 15.11.2019, lk 1.

⁽⁷⁾ COM(2023) 43 final.

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu soovitus, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele“ [COM(2018) 132 final] (ELT C 440, 6.12.2018, lk 135).

⁽⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sooline võrdsuslikkus Euroopa tööturgudel“ (ettevalmistav arvamus Euroopa Parlamendi taotlusel) (ELT C 110, 22.3.2019, lk 26).

2.8. Komitee võtab teadmiseks komisjoni aruande nõukogule⁽¹²⁾ nõukogu soovitus (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta. Aruande kohaselt töötas 2021. aastal peaaegu 40 % ELi töötavast elanikkonnast ebatüüpilise töösuhte alusel. Peaaegu miljon inimest on majanduslikult sõltuvad iseenda tööandjad. Komitee märgib, et oluline osa rahvusvahelisest õiguskirjandusest,⁽¹³⁾ mida Euroopa Komisjon kasutab, näitab, et enamik sotsiaalkindlustussüsteeme ei suuda tagada piisavat kaitset ebatüüpilises töösuhtes olevatele töötajatele.

2.9. Komitee märgib, et ILO on samuti mures ebatüüpilises töösuhtes olevaid töötajaid ohustava suurema majandusliku ebakindluse pärast ning nõuab selle vältimiseks seadusandlikke ja poliitilisi meetmeid, mis tagaksid piisava sotsiaalkaitse (juurdepääs, tegelik kaetus, piisavus ja läbipaistvus), ilma et kaoks ebatüüpilisi töökohti iseloomustav paindlikkus⁽¹⁴⁾. Seega pakuvad tänapäeva tööturud rohkem ja paremaid võimalusi, kuid samas esineb ka arvukaid puuduliku sotsiaalkaitse juhtumeid. Seepärast on komitee seisukohal, et ELi institutsioonid ja liikmesriigid peaksid oma pädevuse raames ja pärast asjakohasel tasandil peetud sotsiaaldialoogi suurendama oma jõupingutusi, et tagada sotsiaalkaitsestusteemide kohandamine ebatüüpiliste tööhõivevormidega, selleks et kindlustada inimväärse töö ja elu jaoks piisav ja jätkusuutlik kaetus ja hüvitised. Sotsiaalkindlustussüsteemide jätkusuutlikkuse toetamiseks on vaja stabiilset ja kõrget tööhõivemäära.

3. Euroopa kontekst ning institutsiooniline ja teaduslik panus

3.1. Komitee tuletab meelde, et Euroopa sotsiaalõiguste samba 12. põhimõtte tunnistatakse kõigi palgatöötajate õigust piisavale sotsiaalkaitsele, sõltumata nende töösuhte liigist ja kestusest. Seda õigust tunnistatakse võrreldavatel tingimustel ka iseenda tööandjate puhul. Seetõttu tuleks liikmesriike julgustada ja toetada oma riiklike sotsiaalkaitsestusteemide reformimisel, et need tagaksid igapäevase juurdepääsu sotsiaalkaitsele, olenemata töölepingu liigist, sh iseenda tööandjatele. Ebatüüpilises töösuhtes olevatel töötajatel peaks seega olema tüüpilises töösuhtes olevatega samaväärne kaitse, nii et neil oleks juurdepääs piisavatele ja jätkusuutlikele hüvitistele proportsionaalselt nende sissemaksetega.

3.2. Selle sotsiaalpoliitilise eesmärgi rakendamiseks võttis tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu 8. novembril 2019. aastal vastu nõukogu soovitus⁽¹⁵⁾ sotsiaalkaitse kättesaadavuse kohta, milles soovitatakse liikmesriikidel tagada, et kõik töötajad ja iseenda tööandjad saaksid kasutada järgmist:

- a) sotsiaalkaitsestusteemid (ametliku kättesaadavuse puuduste kaotamine);
- b) süsteemidevahelised kogunevad või ülekantavad õigused (tegelik kaetus sotsiaalkaitsega);
- c) piisavad hüvitised proportsionaalse panusega (piisavus);
- d) piisav teave õiguste ja kohustuste kohta (läbipaistvus).

3.3. Nõukogu soovitus punktis 19 soovitatakse liikmesriikidel rakendada soovituses esitatud põhimõtted ja esitada kava, milles teavitatakse riigi tasandil võetavatest vastavatest meetmetest. 2022. aasta detsembri seisuga olid riikliku rakenduskava esitanud kõik liikmesriigid peale Luksemburgi. Tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste valdkonna ministrid arutasid riiklike rakenduskavasid 2021. aasta detsembris Euroopa poolaasta raames ja samuti 2022. aasta mais sotsiaalkaitsekomitees. Konsulteeriti ka sotsiaalpartneritega (2022. aasta mais).

⁽¹²⁾ COM(2023) 43 final.

⁽¹³⁾ Spasova, S., et al., *Access to Social Protection for People Working on Non-Standard Contracts and as Self-Employed in Europe. A Study of National Policies*, report from the European Social Policy Network for the European Commission, Luxembourg, 2017; M. Westerveld ja M. Olivier (dir.), *Social Security outside the Realm of the Employment Contract. informal Work and Employee-Like Workers*, Cheltenham, Edward Elgar, 2019; I. Daugareilh, *Introduction: social protection for digital platform workers in Europe*, *International Social Security Review*, kd 74, nr 3–4, eriväljaanne, 2021, lk 5–12.

⁽¹⁴⁾ *Non-standard employment around the world: Understanding challenges, shaping prospects*, Genf, ILO, 2016, lk 18–19.

⁽¹⁵⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=9478>.

3.4. Komisjon on uurinud, kuidas liikmesriigid on seni soovitud eesmärgi ellu viinud. Komitee võtab teadmiseks 2023. aasta jaanuaris esitatud aruande,⁽¹⁶⁾ milles märgitakse mõningaid edusamme ja mitmeid puudujääke. Peale nimetatud riiklike rakenduskavade on komisjon võtnud arvesse riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvaid struktuurireformide eesmärgi, mis on seotud sotsiaalkaitse parandamisega ebatüüpilise töö puhul.

3.5. Komitee märgib, et riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad kiirendavad digi- ja rohepööret. Digipööre soodustab majanduse ja platvormitöö laienemist. See pakub märkimisväärseid tööturule pääsemise ja lississetuleku saamise võimalusi, et parandada sissetulekute taset, kuid tekitab ka sotsiaalkaitse puudujääke, mis takistavad inimväärset elu, eriti kõige haavatavamate rühmade seas.

3.6. Selleks et saavutada Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 sätestatud piisava sotsiaalkaitse eesmärk, peab komitee vajalikuks arendada edasi rohepöörde õiglast ja tõhusat juhtimist. See nõuab ka liikmesriikide olemasolevate sotsiaalsete turvavõrkude kohandamist ja tugevdamist Euroopa Liidu toetusel ja pidades eelnevat sotsiaaldialoogi erinevatel asjakohastel tasanditel. Eesmärk on tasakaalustada kliimamuutustevastase võitluse mõju inimeste, kogukondade ja piirkondade heaolule.

3.7. 2022. aasta algusest seisavad Euroopa majandus, ühiskond ja kaitesesüsteemid silmitsi uue probleemiga: Venemaa Ukraina-vastasest agressioonisõjast tingitud majanduslik ja geopoliitiline keskkond. See jätkuv konflikt tekitab uusi vaesusriske juba niigi haavatavate leibkondade jaoks, veelgi enam aga madala kvalifikatsiooniga, osalise tööajaga või muudes töövormides, ebatüüpilises töösuhtes või majanduslikult mitteaktiivsete inimeste jaoks. Seepärast on Euroopa poolaasta raames vaja edendada kestlikke ja kaasavaid riiklikke sotsiaalkaitsesüsteeme, sest need toovad nii sotsiaalset kui ka majanduslikku kasu. Sellised süsteemid on olulised hästi toimivatel tööturgudel, kuna need pakuvad tuge elumuutvate sündmuste, nagu haiguse või töötuse korral. Samal ajal toetavad need süsteemid töökohavahetust ja lühendavad tööturult eemalejäämise aega nende jaoks, kes saavad töötada.

3.8. Komitee märgib, et 2019. aastast peale on komisjon ja nõukogu käivitanud mitmeid algatusi, sealhulgas seadusandlikke algatusi, mis on seotud ebatüüpilise töö kaitsega (piisav miinimumpalk, piisava miinimumsissetuleku edendamine aktiivseks kaasamiseks, direktiiv läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste, sealhulgas sotsiaalkindlustalase teabe kohta, direktiiv platvormitöö parandamiseks jne).

3.9. Komitee märgib, et komisjon jälgib sotsiaalkaitse küsimusi Euroopa poolaasta raames. Lisaks määratakse igal aastal sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi abil (koos sotsiaalkaitsekomiteega välja töötatud seirevahend, mille eesmärk on tuvastada peamised sotsiaalsed suundumused ELis) kindlaks, millistes liikmesriikides on juurdepääs sotsiaalkaitsele tõsine sotsiaalvaldkonna probleem.

4. Üldised märkused

4.1. Komitee tuletab meelde, et peaaegu kõik ELi liikmesriigid on ratifitseerinud Euroopa sotsiaalharta, mis tähendab, et nad kohustuvad „tagama sotsiaalkindlustussüsteemi toimimise vähemalt sellisel tasemel, mis on vajalik Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeksi ratifitseerimiseks“ ja „püüdma järk-järgult tõsta sotsiaalkindlustussüsteemi taset“, nagu on sätestatud harta artiklis 12 (lõiked 2 ja 3)⁽¹⁷⁾. Sellest tulenevalt on nad kohustatud pidevalt kohanema muutuvate tööturgudega muutuva ja konkurentsivõimelise majanduse kontekstis, et tagada kõigile inimestele võrdne sotsiaalkaitse asjakohaste, piisavate ja jätkusuutlike süsteemide kaudu. Vajaduse korral tuleb nende jõupingutusi toetada.

4.2. Komitee märgib komisjoni 2023. aasta aruande valguses, et valdav osa sotsiaalkaitsesüsteemidest on endiselt kavandatud tavapäraste või tüüpiliste töökohtade ja töötajate jaoks (osamakseline lähenemisviis). Selle tulemusena ei ole üha suurem osa tööjõust piisava sotsiaalkaitsega kaetud suuremate riskide ja haavatavuse tõttu tööturul (palgatöötaja või iseenda tööandja) või nende töösuhte tüübi tõttu.

⁽¹⁶⁾ COM(2023) 43 final.

⁽¹⁷⁾ Euroopa sotsiaalharta (muudetud).

4.3. Komitee märgib, et soovituselise rakendamise on liikmesriigiti äärmiselt erinev ja kinnitab märkimisväärset territoriaalset tasakaalustamatust. Komitee jagab komisjoni muret, et vaid vähesed riigid tegelevad terviklikult ja sidusalt puudujääkidega, mis esinevad tõeliselt juurdepääsul sotsiaalkaitsele, sellega tegeliku kaetuse ja selle piisavuse vallas. Seega on puudujääkide kõrvaldamiseks hädavajalik tõhustada ja kiirendada rakendamispuudlusi, lähtudes hea valitsemistava põhimõtetest. Süsteemide kohandamine, et tagada parem juurdepääs sotsiaalkaitsele kõigi jaoks, on pikaajaline protsess, millesse on kaasatud sotsiaalpartnerid ja muud asjaomased riiklikud organisatsioonid.

4.4. Komitee peab positiivseks, et pärast soovituselise vastuvõtmise kasutatakse tehtud edusammude mõõtmiseks objektiivseid näitajaid. Läbipaistvuse suurendamiseks tuleb neid siiski ajakohastada, sest andmed on puudulikud mitmes ebatüüpilise töö kategoorias, näiteks hooajalise põllumajandus- ja toiduainesektoris (ajutised, lähetatud või lühiajalises töösuhtes olevad töötajad). Sellest ka Eurostati puudused. Püüde ajakohastada kasutatud näitajate kogumit on väga oluline, et tagada nende võrreldavus ja statistiline usaldusväärsus.

4.5. Komitee võtab teadmiseks liikmesriikide ja sotsiaalpartnerite esindajate vahelise teabevahetuse. Komitee peab siiski vajalikuks tõhustada järelevalvet sotsiaalkaitsele juurdepääsu üle kõigis ELi liikmesriikides ning parandada kättesaadavat teavet riskide realiseerumise, hüvitiste saamise ning ametliku kaetuse ja piisavuse puudujääkide kvantifitseerimise kohta, võttes arvesse liikmesriikide väga erinevat olukorda. Samuti tuleks liikmesriike üles kutsuda töötama välja piisavad sotsiaalkaitsekavad iseenda tööandjatele ning julgustama neid osalema kõigis pakutavates sotsiaalkaitse liikides.

4.6. Komitee märgib, et teatavates sotsiaalkaitse valdkondades on rohkem puudujääke. See puudutab töötushüvitisi (13 liikmesriiki), haigushüvitisi (11 liikmesriiki) ja rasedus- ja sünnitushüvitisi (9 liikmesriiki). Töötajate kategooriad, keda see puudutab, on juhutöötajad või lihtsustatud ja lühiajaliste töölepingutega töötajad, hooajalised töötajad ja muude riigis kasutatavate töölepingutega töötajad. Pealegi ei hõlmanud iseenda tööandjate sotsiaalkaitse vähemalt üht liiki kaitset 19 liikmesriigis ja mõnede ebatüüpilises töösuhtes olevate inimeste puhul oli see nii 17 liikmesriigis.

4.7. Komitee leiab, et komisjon peaks suurendama toetust liikmesriikidele, aitamaks neil tegeleda tuvastatud takistustega, nii et nad saaksid ebatüüpilise tööhoive puhul sotsiaalkaitse valdkonnas esinevad puudused läbi vaadata ja vajaduse korral kõrvaldada. Vaja on säilitada tööturu piisav paindlikkus. Kuid keeruline on laiendada kindlustuskaitse (eelkõige töötus- ja töövõimetuskindlustuse) ulatust iseenda tööandjatele ja konkreetsetele rühmadele, näiteks platvormitöötajad, koduabilised, põllumajandustootjad. Arvesse tuleks võtta häid tavaid.

4.8. Komitee on teadlik, et meetmed, mille eesmärk on vähendada ebatüüpiliste lepingute kasutamist, kahjustamata seejuures paindlikkust ettevõtjate ja töötajate jaoks, aitavad leevendada ametliku ja tegeliku kaetuse puudujääke (Madalmaades, Poolas, Saksamaal võetud meetmed). Need meetmed hõlmavad sotsiaalsete ja rahaliste stiimulite vähendamist lühiajaliste lepingute või fiktiivse iseenda tööandjana tegutsemise korral, platvormitöö reguleerimist või tööõiguse reformimist, et vähendada killustatust. Õige liigitus tagab juurdepääsu asjakohasele sotsiaalkaitsele ja loob selgema regulatiivse keskkonna.

5. Konkreetsete märkused

5.1. Komitee võtab teadmiseks 26 riikliku rakenduskava kokkuvõtte, mis komisjoni aruande kohaselt osutab sellele, et peaaegu kõik riiklikud rakenduskavad viitavad olemasolevatele või allesjäänud puudujääkidele riikliku tasandi sotsiaalkaitsele juurdepääsus. Siiski on vaid poolte liikmesriikide puhul hõlmatud kõik töötajate rühmad ja puudujäägiliigid. Mõned riigid leiavad, et nad on rakendanud kõik (Bulgaaria ja Rootsi) või peaaegu kõik (Tšehhi Vabariik, Prantsusmaa, Ungari, Austria ja Poola) soovituselised punktid.

5.2. Samuti märgib komitee murelikult, et rakendamise ajastus (juba võetud või kavandatud) on riigiti äärmiselt erinev: 10 riiklikus rakenduskavas keskendutakse ühele peamisele poliitika- ja/või seadusandlikule meetmele, 11 sisaldavad 3–8 meetet ning ainult Belgia kavas on üle 30 meetme. Ainult kolmteist liikmesriiki mainivad võetud meetmeid.

5.3. Komitee peab vajalikuks, et riiklikes rakenduskavades võetaks arvesse kõiki ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate rühmi, mitte ainult teatavaid väikseid rühmi, ning soovib kõik kavad/sotsiaalkaitseharud läbi vaadata, et vähendada olemasolevaid erinevusi. 17 liikmesriiki tegeleb sotsiaalkaitse puudujääkidega valikuliselt ja keskendub vaid iseenda tööandjatele.

5.4. Komitee märgib komisjoni aruande põhjal, et väike osa riiklikest rakenduskavadest (näiteks Belgia, Eesti ja Küprose oma) sisaldab üksikasjalikku teavet iga kavandatud meetme kohta, kuid enamik liikmesriike ei kirjelda kavandatud tulevase meetmeid täpsemalt. Komitee kutsub komisjoni üles nõudma rohkem teavet nende kavade jaoks ja seda teavet põhjalikumalt hindama, et parandada läbipaistvusnäitajaid erinevate ebatüüpiliste olukordade puhul, hoidudes aga halduskoormuse juurde tekitamisest.

5.5. Komitee on mures, et vaid piiratud arvus riiklikes rakenduskavades on mainitud sotsiaalpartnerite kaasamist kava koostamisse. Teisi sidusrühmi, nt kodanikuühiskonna organisatsioone, pole peaaegu üldse mainitud. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tagama, et riiklikud rakenduskavad viidaks ellu sotsiaaldialoogi raamistikus ning koostöös sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

5.6. Komitee on seisukohal, et riiklikud rakenduskavad oleksid tulemuslikumad, kui komisjon nõuaks paremat seostamist taaste- ja vastupidavuskavade kohaste poliitikameetmetega ning Euroopa poolaasta raames võetavate järelemeetmetega. Komitee arvates suurendaks see seos positiivset mõju ja vähendaks vastuolusid. Selleks peavad liikmesriigid saama asjakohast toetust.

5.7. ILO konventsiooni kohaselt on piisavad ja kestlikud sotsiaalkaitsesüsteemid kõigi inimeste elukvaliteedi tagamise oluline tingimus. Seetõttu peab komitee vajalikuks innustada liikmesriike sotsiaalkaitsesüsteeme edasi arendama, et need ei keskenduks ainult tüüpilises või ebatüüpilises töösuhtes olevatele töötajatele, vaid kõigile kodanikele, võttes seejuures arvesse riiklike tavaid, et liikuda asjakohasel juhul universaalsemate süsteemide suunas, tagada igal ajal piisava kaitse ja rahalise jätkusuutlikkuse⁽¹⁸⁾.

5.8. Inimväärse töö ja toidualase sõltumatuse ühitamiseks soovib komitee komisjonil parandada põllumajandus- ja toiduainesektori hooajatöötajate sotsiaalkaitset, edendades muu hulgas liikmesriikide vastastikust õppimist, muu hulgas deklareerimata tööga võitluse teemal.

5.9. Komitee märgib, et Euroopa Liidu Kohus ja liikmesriikide kohtud piiravad võimalust võtta riiklike õigusaktide kaudu positiivseid meetmeid soolise ebavõrdsuse vähendamiseks sotsiaalkaitse valdkonnas. Seetõttu teeb ta komisjonile ja nõukogule ettepaneku reformida direktiivi 79/7/EÜ, et seda ajakohastada. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles hindama võimalikult kiiresti direktiivi 79/7/EÜ rakendamist ning vajaduse korral esitama nõukogule ja Euroopa Parlamendile ettepanekuid reformide kohta, mida peetakse kõige asjakohasemaks, et innustada liikmesriike sotsiaaldialoogi raames selliseid lünki tõhusalt kõrvaldama kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikega 4.

5.10. Komitee peab kogemuste vahetamist liikmesriikide vahel üheks lisavõimaluseks, mis aitab edendada parimaid tavaid riiklike sotsiaalkaitsesüsteemide kohandamisel ebatüüpilise tööga, korrigeerides nõnda võimalikku tasakaalustamatust. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles edendama selliseid vastastikuse õppimise võimalusi ning hõlbustama neis riiklike sotsiaalpartnerite ja vajaduse korral komitee osalemist.

Brüssel, 23. oktoober 2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE

⁽¹⁸⁾ Näiteks riiklik miinimumsissetulek, sealhulgas tööturule tagasipöördumise hõlbustamine, vastavalt Euroopa sotsiaalõiguste samba 14. põhimõttele.

LISA

Arutelu käigus lükati tagasi järgmised muudatusettepanekud, mis kogusid hääletamisel siiski vähemalt veerandi häälest (kodukorra artikli 75 lõige 3).

Muudatusettepanek 1

SOC/802

Sotsiaalkaitse tasakaalustamatus

Punkt 5.9

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komitee märgib, et Euroopa Liidu Kohus ja liikmesriikide kohtud piiravad võimalust võtta riiklike õigusaktide kaudu positiivseid meetmeid soolise ebavõrdsuse vähendamiseks sotsiaalkaitse valdkonnas. Seetõttu teeb ta komisjonile ja nõukogule ettepaneku reformida direktiivi 79/7/EÜ, et seda ajakohastada. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles hindama võimalikult kiiresti direktiivi 79/7/EÜ rakendamist ning vajaduse korral esitama nõukogule ja Euroopa Parlamendile ettepanekuid reformide kohta , mida peetakse kõige asjakohasemaks, et innustada liikmesriike sotsiaaldialoogi raames selliseid liinki tõhusalt kõrvaldama kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikega 4.	Komitee märgib, et Euroopa Liidu Kohus ja liikmesriikide kohtud piiravad võimalust võtta riiklike õigusaktide kaudu positiivseid meetmeid soolise ebavõrdsuse vähendamiseks sotsiaalkaitse valdkonnas. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles hindama võimalikult kiiresti direktiivi 79/7/EÜ rakendamist ning innustama liikmesriike viima ellu reforme , mida peetakse kõige asjakohasemaks nende puuduste kõrvaldamiseks liikmesriigi tasandil ja sotsiaaldialoogi raames, võttes positiivseid meetmeid, nagu on sätestatud ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikes 4.

Motivatsioon

Selle asemel, et nõuda direktiivi 79/7/EÜ läbivaatamist, tuleks tekstis keskenduda liikmesriikidelt asjakohaste reformide elluviimise nõudmisele. ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikes 4 on sätestatud: „Pidades silmas meeste ja naiste täieliku ja tegeliku võrddõiguslikkuse tagamist tööasjus, ei takista võrdse kohtlemise põhimõtte ühtki liikmesriiki säilitamast või võtmast meetmeid, mis sätestavad erilised eelised, et hõlbustada alaesindatud sool tegutsemist oma kutsealal ja ära hoida või heastada halvemusi tööalases karjääris.“

Hääletuse tulemus

Poolt: 82
 Vastu: 90
 Erapooletuid: 20

Muudatusettepanek 2

SOC/802

Sotsiaalkaitse tasakaalustamatus

Punkt 1.5

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komitee arvates võimaldavad ettepanekud, mis on liikmesriikidele esitatud nõukogu soovitusel, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele, saavutada järgmist (ilma et see piiraks võimalust kaaluda õigusakti koostamist):	Komitee arvates võimaldavad ettepanekud, mis on liikmesriikidele esitatud nõukogu soovitusel, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele, saavutada järgmist (ilma et see piiraks võimalike edasiste ELi meetmete võtmist allesjäänud probleemide lahendamiseks):
a) piisavad sotsiaalkaitse süsteemid (ametlikul juurdepääsul ilmnevate puudujääkide kõrvaldamine);	a) piisavad sotsiaalkaitse süsteemid (ametlikul juurdepääsul ilmnevate puudujääkide kõrvaldamine);
b) süsteemidevahelised kogunevad või ülekantavad õigused (tegelik kaetus sotsiaalkaitsega);	b) süsteemidevahelised kogunevad või ülekantavad õigused (tegelik kaetus sotsiaalkaitsega);
c) piisavad hüvitised proportsionaalse panusega (piisavus);	c) piisavad hüvitised proportsionaalse panusega (piisavus);
d) piisav teave õiguste ja kohustuste kohta (läbipaistvus).	d) piisav teave õiguste ja kohustuste kohta (läbipaistvus).

Motivatsioon

Ei ole vaja viidata õigusakti koostamise võimaluse kaalumisele, arvestades järeldusi, mis tehti komisjoni aruandes nõukogu soovitusel (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta. Selles märgitakse muu hulgas järgmist:

- Nõukogu soovitus on aidanud hoogustada pikaajaliste riiklike sotsiaalkaitse süsteemide muutmist;
- Soovitus on olulisem kui kunagi varem selle tagamisel, et sotsiaalkaitse süsteemid oleksid võimelised pehmendama suure osa tööjõu majandusšokke;
- Nõukogu soovitusel rakendamine peab tuginema laiemale sotsiaal-majanduslikule poliitikale nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil. Oluline on see, et mõned liikmesriigid kasutasid soovitusel ja sellega seotud riiklike rakenduskavu võimalusena mõelda sotsiaalkaitse süsteemide üldiste reformide üle, neid ellu viia või ette valmistada;
- Süsteemide kohandamine, et tagada kõigile parem juurdepääs sotsiaalkaitsele, on pikaajaline protsess, millesse on kaasatud tööturu osapooled ja muud asjaomased riiklikud organisatsioonid;
- Aruanne peaks käivitama arutelu selle üle, kuidas lahendada allesjäänud probleeme ja kuidas EL saaks neid jõupingutusi toetada.

Hääletuse tulemus

Poolt: 81
 Vastu: 105
 Erapooletuid: 12

Muudatusettepanek 3

SOC/802

Sotsiaalkaitse tasakaalustamatus

Punkt 1.9

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komitee märgib, et Euroopa Liidu Kohus ja liikmesriikide kohtud piiravad võimalust võtta riiklike õigusaktide kaudu positiivseid meetmeid soolise ebavõrdsuse vähendamiseks sotsiaalkaitse valdkonnas. Seetõttu teeb ta komisjonile ja nõukogule ettepaneku reformida direktiivi 79/7/EÜ, et seda ajakohastada. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles hindama võimalikult kiiresti direktiivi 79/7/EÜ rakendamist ning vajaduse korral esitama nõukogule ja Euroopa Parlamendile ettepanekuid reformide kohta , mida peetakse kõige asjakohasemaks, et innustada liikmesriike sotsiaaldialoogi raames selliseid lüüki tõhusalt kõrvaldama kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikega 4.	Komitee märgib, et Euroopa Liidu Kohus ja liikmesriikide kohtud piiravad võimalust võtta riiklike õigusaktide kaudu positiivseid meetmeid soolise ebavõrdsuse vähendamiseks sotsiaalkaitse valdkonnas. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles hindama võimalikult kiiresti direktiivi 79/7/EÜ rakendamist ning innustama liikmesriike viima ellu reforme , mida peetakse kõige asjakohasemaks nende puuduste tõhusaks kõrvaldamiseks liikmesriigi tasandil ja sotsiaaldialoogi raames, võttes positiivseid meetmeid, nagu on sätestatud ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikes 4.

Motivatsioon

Selle asemel, et nõuda direktiivi 79/7/EÜ läbivaatamist, tuleks tekstis keskenduda liikmesriikidelt asjakohaste reformide elluviimise nõudmisele. ELi toimimise lepingu artikli 157 lõikes 4 on sätestatud: „Pidades silmas meeste ja naiste täieliku ja tegeliku võrdõiguslikkuse tagamist töösus, ei takista võrdse kohtlemise põhimõtte ühtki liikmesriiki säilitamast või võtmast meetmeid, mis sätestavad erilised eelised, et hõlbustada alaesindatud sool tegutsemist oma kutsealal ja ära hoida või heastada halvemusi tööalases karjääris.“

Hääletuse tulemus

Sama tulemus kui punkti 5.9 kohta esitatud muudatusettepaneku 1 puhul (seotud muudatusettepanekud).